

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 จัดทำขึ้นตามบทบัญญัติมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 รายงานครอบคลุมผลการปฏิบัติงานระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2566 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2567 โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สรุปได้ดังนี้

ด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กสม. ได้รับเรื่องราวร้องเรียนว่ามีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน 980 เรื่อง รับไว้ดำเนินการ 685 เรื่อง (ร้อยละ 69.90) แบ่งเป็น 1) การประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 158 เรื่อง 2) การตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน 108 เรื่อง 3) การรับไว้ประสานการช่วยเหลือ 45 เรื่อง 4) การรับไว้ศึกษา วิจัย เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 16 เรื่อง และ 5) การให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ 358 เรื่อง ประเด็นที่มีการร้องเรียนมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิชุมชน และสิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์

กสม. ได้จัดทำรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนเสร็จสิ้น 136 คำร้อง พบเรื่องที่มีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน 79 คำร้อง (ร้อยละ 58.09) อาทิ 1) กรณีการดำเนินโครงการเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูวิจัย ในพื้นที่อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ละเมิดสิทธิของประชาชน เนื่องจากเป็นโครงการที่มีความเสี่ยงและอันตรายสูงต่อชุมชนโดยรอบ 2) กรณีเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครและโรงพยาบาลตำรวจกำหนดให้อดีตนายกรัฐมนตรียังได้รับการรักษาตัวที่ห้องพิเศษ โรงพยาบาลตำรวจอย่างต่อเนื่องเป็นการได้รับประโยชน์นอกเหนือจากสิทธิที่ควรได้รับอันเป็นการเลือกปฏิบัติ และ 3) กรณีผู้ประกอบการแพลตฟอร์มดิจิทัลเปิดรับสมัครไรเดอร์เข้าทำงานโดยไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการด้านแรงงาน นอกจากนี้ มีเรื่องที่ไม่พบการละเมิดสิทธิมนุษยชนแต่ กสม. มีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวม 40 คำร้อง (ร้อยละ 29.41) อาทิ 1) กรณีวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร – 137 สูญหายไปจากโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนที่จังหวัดปราจีนบุรี 2) กรณีการรวมธุรกิจโทรคมนาคมส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและประชาชนผู้มีรายได้น้อย และ 3) กรณีโรงเรียนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ปฏิเสธรับเด็กที่อยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านนุโพเข้าเรียน ส่วนที่เหลือเป็นเรื่องที่ กสม. ยุติเรื่องด้วยเหตุอื่น ๆ 17 คำร้อง อาทิ เรื่องที่ได้รับการแก้ไขจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว เรื่องที่ผู้ร้องประสงค์ขอลถอนเรื่อง หรือเป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว

ด้านการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเชิงระบบ กสม. ได้มีรายงานข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน รวม 27 เรื่อง อาทิ 1) การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มีโทษประหารชีวิตและวิธีการประหารชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน 2) การกำหนดให้มีกลไกที่เหมาะสมในการกำกับดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษาทางเลือกเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว และ 3) การบูรณาการจัดการความเสียหายจากช้างป่าและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม

ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศ กสม. ได้จัดทำรายงานประจำปี 2566 ส่งให้รัฐสภาและคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2567 โดยมีเนื้อหาครอบคลุมสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในปี 2566 ประกอบด้วย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม เสรีภาพในการแสดงออก สิทธิแรงงาน สิทธิด้านการศึกษา สิทธิชุมชน สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล เช่น เด็ก คนพิการ คนไร้รัฐไร้สัญชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มคนจนเมือง และสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้านการติดตามผลการดำเนินการตามมาตรการหรือข้อเสนอแนะของ กสม. ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มีมาตรการหรือข้อเสนอแนะในรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน และรายงานผลการประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ยุติการติดตาม 54 เรื่อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตอบสนองต่อข้อเสนอแนะ จำนวน 53 เรื่อง อาทิ กรณีมหาเถรสมาคมตอบรับข้อเสนอแนะ กสม. โดยมีมติรับทราบว่าการติดเชื้อเอชไอวีเป็นโรคที่น่ารังเกียจตามกฎหมายมหาเถรสมาคม อีกทั้งการบังคับตรวจเชื้อเอชไอวีไม่อาจกระทำได้ และสำนักพระพุทธศาสนาได้แจ้งมติให้หน่วยงานทางพระพุทธศาสนา อาทิ วัดในพระพุทธศาสนา สำนักสงฆ์ สำนักชีไทย สถานที่ปฏิบัติธรรม และอื่น ๆ ทราบ รวมทั้งเผยแพร่ข้อมติให้กับองค์การทางศาสนาเพื่อให้ศาสนิกชนมีความเข้าใจ และมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ยุติการติดตาม 5 เรื่อง โดยส่วนใหญ่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. ทั้งหมดหรือบางส่วนที่เป็นสาระสำคัญเพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชน และแก้ไขปัญหาในเชิงระบบ อาทิ กรณีคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้ทบทวนร่างกฎ ก.พ. ว่าด้วยโรค พ.ศ. ตามข้อเสนอแนะของ กสม. โดยยกเลิกการกำหนดให้โรคจิต (Psychosis) หรือโรคอารมณ์ผิดปกติ (Mood Disorder) ที่ปรากฏอาการเด่นชัดรุนแรงหรือเรื้อรังเป็นลักษณะต้องห้ามในการเข้ารับราชการ นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะในรายงานการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2566 ที่มีความคืบหน้าการดำเนินการ จำนวน 55 ข้อ ซึ่งหน่วยงานของรัฐได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. อาทิ กรณีวุฒิสภามีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. หรือสมรสเท่าเทียม และต่อมาได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยมีผลบังคับเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2568

ด้านการสร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน มีการจัดทำหลักสูตรและพัฒนาเครื่องมือการจัดการเรียนรู้สิทธิมนุษยชนศึกษาสำหรับ e - learning การสื่อสารข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิมนุษยชนผ่านช่องทางที่หลากหลาย สื่อการเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชน การจัดทำจดหมายข่าวมุมมองสิทธิในรูปแบบ e - newsletter ฉบับรายเดือน การออกแถลงการณ์ กสม. เพื่อแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลต่อสถานการณ์สำคัญที่สุ่มเสี่ยงหรือมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน และแถลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังดำเนินโครงการ/กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ด้านสิทธิมนุษยชน ร่วมกับภาคีเครือข่าย อาทิ กิจกรรม Pride Month กิจกรรมงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเลงานวันชนเผ่าพื้นเมือง ประจำปี 2567 การจัดเวทีนำเสนอความคิดเห็นทางวิชาการ เรื่อง “มองรอบด้านกับโครงการแลนด์บริดจ์” รวมถึงมีการพัฒนาความร่วมมือและขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ และภาคเอกชน อาทิ การจัดทำหลักสูตรธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน และบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนกับการประกอบธุรกิจในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และการส่งเสริมให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ มีแนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการเคารพสิทธิมนุษยชนภายในองค์กร

ด้านการศึกษาวิจัย มีการศึกษาวิจัยด้านสิทธิมนุษยชน 2 เรื่อง ได้แก่ 1) โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือมาตรฐานและระบบการป้องกันคุ้มครองและเยียวยาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ซึ่งดำเนินการเสร็จแล้ว และ 2) โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือและระบบการประเมินผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Impact Assessment: HRIA) ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการ

ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ กสม. ไทยทำหน้าที่เป็นประธาน SEANF ในการประชุมประจำปีของ SEANF ครั้งที่ 20 ภายใต้วหัวข้อ “เฉลิมฉลอง 30 ปี หลักการปารีส และ 75 ปี ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Celebrating 30 years of the Paris Principles and 75 years of the Universal Declaration of Human Rights)” และได้เข้าร่วมการประชุมระหว่างประเทศที่จัดโดยเครือข่ายสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สถาบันสิทธิมนุษยชนของอาเซียน และภาคีภาคประชาสังคม เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ เช่น การป้องกันการทรมาน การส่งเสริมสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี และธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน เป็นต้น รวมทั้งมีความร่วมมือกับหน่วยงานสหประชาชาติเกี่ยวกับการติดตามการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

ด้านการพัฒนาองค์กร มีการปรับปรุงโครงสร้างสำนักงาน กสม. โดยจัดตั้งกลุ่มงานตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวและการป้องกันการทรมาน และเตรียมการจัดตั้งสำนักงาน กสม. ในภูมิภาคเพิ่มอีกหนึ่งแห่งในพื้นที่ภาคเหนือเพื่อส่งเสริมการเข้าถึง กสม. ของประชาชน และประสานความร่วมมือกับเครือข่ายในพื้นที่ ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะและเสริมสร้างค่านิยมบุคลากร โดยการจัดทำสมรรถนะประจำตำแหน่งและการอบรมบุคลากรทั้งหลักสูตรภายในและภายนอก ตลอดจนนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลและการบริหารจัดการด้านสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงาน และเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์องค์กรและการรับรู้ของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ มีดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การกำหนดให้ กสม. มีหน้าที่และอำนาจในการชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้า ในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม อาจไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามหลักการปารีสและมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของ กสม.

ประเด็นที่สอง การที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ กสม. มีหน้าที่และอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนไว้ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สอดคล้องกับหลักการปารีส และจะช่วยให้ กสม. สามารถแก้ไขปัญหาคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนได้อย่างรวดเร็วเป็นประโยชน์แก่คู่กรณีทุกฝ่าย

ทั้งสองประเด็น กสม. ได้เคยมีหนังสือยืนยันขอแก้ไขร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้ว ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรี สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงได้คืนเรื่องดังกล่าวมายัง กสม. เพื่อพิจารณายืนยันการแก้ไขร่างดังกล่าว กสม. จึงได้มีหนังสือเพื่อขอยืนยันการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญอีกครั้งตามหนังสือ กสม. ตัวนที่สุด ที่ สม 0904/71 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2567

ประเด็นที่สาม จากการติดตามผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. พบว่ามีบางกรณี ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. ทั้งหมดหรือบางส่วนหรือดำเนินการล่าช้า คณะรัฐมนตรีจึงควรกำกับให้หน่วยงานของรัฐนำข้อเสนอแนะของ กสม. ไปพิจารณาดำเนินการ พร้อมทั้งรายงานความคืบหน้า เพื่อให้ทราบข้อจำกัดและอุปสรรคในการดำเนินการ อันจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนต่อไป